

‘Kijk naar overeenkomsten tussen mensen’

Daan Krahmer deelt zijn ervaringen als beginnend docent én lerarenopleider

Uit de startblokken

Jaarlijks beginnen veel net afgestudeerde eerste- en tweedegraads studenten aan een carrière als geschiedenisleraar. Hoe bevalt het lesgeven hun in die eerste jaren? Wat zijn hun ambities? Heeft de opleiding hen goed voorbereid op de lespraktijk? Hoe geven zij modern geschiedenisonderwijs vorm? In deze artikelenreeks gaan verschillende lerarenopleiders in gesprek met hun voormalige studenten.

Je bent sinds kort afgestudeerd als eerstejaars docent geschiedenis aan de Fontys Lerarenopleiding Tilburg (FLOT). Wat beviel jou aan de opleiding en wat beviel jou minder?

‘Dat klopt, in het weekend van de eerste Nederlandse coronabesmetting, in maart 2020, leverde ik mijn masterscriptie in. Dat was een maffe tijd: van een zelfgekozen ‘studie-lockdown’ naar een landelijke lockdown. Tijdens corona heb ik veel gereflecteerd op mijn studie. Ik weet zeker dat de master van mij een bewustere, doordachtere en betere docent heeft gemaakt. Mijn opvattingen zijn getoetst, mijn repertoire als leraar vergroot. Ik denk dat mijn leerlingen dat ook gaan zien: mijn lesaanbod is divers en het lukt me steeds vaker — mits we niet in lockdown zitten — om de ‘dode’ geschiedenis te koppelen aan ‘levende’ kennis. Wel vond ik de inhoudelijke verdieping eurocentrisch georiënteerd. Ik ben nu zelf aan het bijspijkeren, bijvoorbeeld over koloniale geschiedenis, de gedachten van Malcolm X en Martin Luther King en het slavernijverleden.’

Op de VGN-didactiekconferentie, die is afgelast vanwege corona, zou je een workshop geven. Waar zou die over gaan?

‘Tijdens mijn masterscriptie kwam ik oud-geschieddidacticus Gert Dressel tegen. Zijn werk stamt uit de jaren negentig. Dat is even geleden, maar zijn stelling voelt in tijden van polarisatie en tegenstelling ook decennia later relevant: mensen lijken op elkaar, meer dan we willen toegeven. In de politiek en het maatschappelijk debat wordt veel ingezoomd op tegenstellingen en verschillen, dat is een

keuze. Als je van een afstandje kijkt, lijken gevaccineerden en niet-gevaccineerden bijvoorbeeld veel op elkaar. Net als Democraten en Republikeinen, conservatieven en progressieven. Het is mogelijk om dit idee van overeenkomsten tussen mensen door te trekken naar de geschiedenis. Dat kan vrij schurend materiaal opleveren en inzichten geven in het menselijke denken. Het werken vanuit overeenkomsten is niet de norm binnen het geschiedenisonderwijs, maar wel interessant. Met didactische toepassingen kun je het integreren in je geschiedenisles.’ ➤

Gijs van Gaans is lerarenopleider geschiedenis en levensbeschouwing aan hogeschool Fontys in Tilburg.

Waar liep jij als beginnend docent tegenaan?

‘Mijn eerste baan in het onderwijs kreeg ik in de zomer van 2015. Die zomer zag ik Kendrick Lamar optreden tijdens Lowlands. Kendrick had met *To Pimp A Butterfly* een maatschappelijk relevant album uitgebracht. De teksten van die plaat zijn ijzersterk. Er wordt veel gebruikgemaakt van geschiedenis. De geschiedenis waar je dankzij muzikanten als Kendrick Lamar, Nas, Nina Simone en Solange mee in aanraking komt, is een andere geschiedenis dan de geschiedenis die in Nederlandse schoolboeken staat. Natuurlijk, geschiedenis is groot en omvattend, schoolboeken geven een versimpelde weergave van de werkelijkheid, maar inhoudelijk schieten de methodes soms te kort. Zo was er eigenlijk geen aandacht voor klimaatverandering, het slavernijverleden en emancipatieprocessen. Ik was ook verbaasd over de suggestieve zinnen waarbij ‘wij’ weggezet werd tegenover ‘zij’. ‘Nederlander’ werd in de methode gedefinieerd tegenover ‘niet-blank’, ‘de Arabier’, ‘de moslim’ en ‘de gastarbeider’, met allerlei bijhorende stereotypen en generalisaties. Er zijn stappen te zetten wat betreft multi-perspectiviteit. De afgelopen jaren zijn er maatschappelijk dingen aan het verschuiven, maar we zijn daar in het onderwijs nog niet. Ik denk dat het Nederlandse geschiedenis-onderwijs meer perspectieven nodig heeft.’

De illustraties in dit artikel zijn van Daan Krahmer.

Je bent sinds dit jaar ook leraaropleider aan de Fontys Lerarenopleiding Tilburg.

Waarom heb je daarvoor gekozen en hoe bevalt het?

‘Vorig jaar werd me gevraagd om wat vakken te geven bij de opleiding geschiedenis. Ik heb ‘ja’ gezegd omdat het me leuk leek om ‘leraren in spe’ te helpen om leraar te worden. Ik krijg vooral te maken met eerstejaarsstudenten. Dat vind ik een leuke doelgroep. De

studenten hebben sterke overtuigingen over goed onderwijs. Tijdens vakdidactiek vond ik het leuk om die overtuigingen uit te testen en je ziet, na een aantal maanden, dat studenten volop in ontwikkeling zijn. Veel studenten die leraar geschiedenis willen worden, hebben raakvlakken in interesses en je ziet vriendschappen ontstaan. Dat is anders in het voortgezet onderwijs. Een middelbare schoolklas is meer een afspiegeling van de maatschappij, je komt verschillende mensen met verschillende verhalen tegen. Dat geldt in ieder geval voor de middelbare school waar ik werkzaam ben. Vorig jaar had ik een mentorklas waarin twaalf talen gesproken werden. Dat zorgt voor een ander soort dynamiek. Maar zoals eerder gezegd, tussen mensen, en ook tussen leerlingen en studenten, zijn veel overeenkomsten te vinden!’

Hoe kijk jij aan tegen nieuwe ontwikkelingen in het onderwijs?

‘Ik ben vóór veranderingen, maar tegen de invulling van sommige veranderingen. Grofweg zie ik twee soorten veranderingen. Enerzijds zie ik didactische en inhoudelijke veranderingen, die het onderwijs kunnen verbeteren. Anderzijds zijn er veranderingen die kort en vluchtig lijken te zijn. Vorig jaar verscheen er in *NRC* een kritisch artikel. De titel was: ‘Het onderwijs gaat aan vaagtaal ten onder’ (door Japke-d. Bouma, 20 april 2021, red.) en het ging over woorden als eigenaarschap, blended learning, formatieve evaluatie, formatieve handelingen, leerdoeldenken, et cetera. Het zijn vaak terechte onderwerpen, maar uitgelegd met trendy termen, alsof het dan meer om het lijf heeft. Ik zie in het onderwijs te vaak mensen langs elkaar heen praten, zonder dat er echt naar de oorzaken

abstracte feiten onthouden en herhalen, zonder dat het enige betekenis krijgt. Als docent pleit ik voor een modernisering van het vak geschiedenis. Geschiedenis wordt in de praktijk vaak nog traditioneel aangeboden, waarbij leerlingen jaartallen en feiten moeten leren, zonder dat wat geleerd moet worden betekenis krijgt. Geschiedenis kan leerlingen helpen bij het beoordelen van betrouwbaarheid van (online) informatie en kan inzicht geven in hoe mensen denken en doen en helpen verklaren hoe de wereld is geworden zoals die nu is. Goed geschiedenisonderwijs kan leiden tot meer empathische mensen die doordachttere keuzes maken. Het maakt leerlingen meer alert op misleiding. In mijn mentorklas kunnen leerlingen zonder moeite aangeven welke thema's op dit moment spelen. Dat zijn onderwerpen waar het, in 2015, maatschappelijk minder over ging: klimaat, wonen, discriminatie, racisme, gender, seksualiteit, ‘mental health’.

Wat vind jij de grootste uitdaging voor het onderwijs?

‘In het nieuws wordt, zolang ik me kan herinneren, melding gemaakt van de problemen in het onderwijs. Ik maak me daar (ook) zorgen over. De regering ziet vaak ‘geld’ als oplossing van de problemen. Geld is wat mij betreft een middel, geld is nodig, maar niet de oplossing voor de problemen. De afgelopen jaren heb ik een aantal absolute topleraren

met pensioen zien gaan. Deze leraren hebben tot hun laatste werkweek kwaliteit geleverd en oog gehad voor de leerlingen. Dat vind ik de grootste uitdaging voor iedere onderwijzer: echt goede lessen geven en echt goede lessen *blijven* geven. Dat is mijn ambitie in het onderwijs: zorgen dat leerlingen een fijne tijd hebben op school, bij mij in de klas, waarbij ze verwonderd raken en aangezet worden om te willen leren.’ ■

Links: Daan maakt zelf tekeningen en animaties voor zijn YouTube-kanaal, zoals deze tijdmachine.
Onder: Daan Krahmer.

Daan Krahmer heeft een website waarin hij ideeën over onderwijs en muziek deelt: **daankrahmer.nl**. Hij maakt ook didactische filmpjes die op YouTube zijn te vinden onder de naam ‘KRD geschiedenis 3D’.

De gouden tip van Daan

Durf fouten te maken! We leven in een tijd van *cancel culture*, waarin mensen die fouten maken gecancelled worden. Natuurlijk is grensoverschrijdend gedrag onacceptabel, tegelijkertijd moeten we als maatschappij, zeker in het onderwijs, waken dat fouten maken geen ‘taboe’ wordt. Ik hoor mijn leerlingen vaak over prestatiedruk en faalangst. Die worden zeker versterkt door alle ‘perfecte plaatjes’ die hun op social media als Instagram en TikTok worden voorgehouden. Ik zou tegen net begonnen docenten in opleiding willen zeggen: ‘Het perfect plaatje is een mythe, het leven is geen perfect plaatje!’ Om een goede docent te kunnen worden moet je fouten maken, ga je fouten maken. Misschien is dat niet leuk, maar het is zeker niet erg. Leer ervan! Je kunt niet groeien zonder te knoeien.

van problemen gekeken wordt. Uiteindelijk verandert er weinig, terwijl de echte problemen — ongelijke kansen, het lerarentekort, racisme en discriminatie, de kelderende leesvaardigheid — serieus zijn. Persoonlijk denk ik dat de manier hoe we geschiedenis aanbieden moet en ook gaat veranderen. Ik gebruik altijd mijn opa als voorbeeld. Als je mijn opa in het holst van de nacht wakker maakt en vraagt: ‘Opa, Slag bij Nieuwpoort?’ buldert hij direct enthousiast ‘1600!’ Maar die vorm van kennisoverdracht is achterhaald en niet relevant. Het gaat om

De roep om een zondebok

Rampjaren 1672 en 2020 in het Haags Historisch Museum

Op het schilderij van Gerrit Berckheyde uit 1690 ziet het Stadhoudelijk Kwartier er vreedzaam uit. De regeringsgebouwen aan de Hofvijver en de Gevangenpoort baden in het warme avondlicht. Enkele ruiters steken de Plaats over. Een rijtuig doorkruist het tafereel. Het kan verkeren. Achttien jaar eerder was deze plek het epicentrum van het Rampjaar, plaats delict van een lynchpartij waarbij Johan en Cornelis de Witt het leven lieten. Slachtoffers van complottheorieën en fake news of...? In de tentoonstelling *Rampjaar* van het Haags Historisch Museum mogen scholieren die conclusie zelf trekken.

Robert van Herk is docent en projectmedewerker van het Haags Historisch Museum.

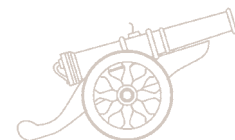
Waar kan het Rampjaar 1672 nu beter belicht worden dan in het Haags Historisch Museum? Weliswaar raakte het Rampjaar de gehele Republiek, maar de bestuurlijke paniek vond op de stoep van het museum plaats. Het monumentale Doelengebouw waarin het is gehuisvest, bevindt zich aan de Hofvijver, zo'n beetje tussen het voormalige woonhuis van raadspensionaris Johan de Witt en de Gevangenpoort, het gevangeniscomplex van het Hof van Holland waar Cornelis de Witt gevangen werd gehouden en waaruit de broers op die noodlottige 20 augustus naar buiten werden gesleept en werden afgemaakt. Die Gevangenispoort is overigens, net als het museum, onderdeel van de Stichting Haags Historisch Museum.

Driehonderdvijftig jaar na het Rampjaar vertelt het Haags Historisch Museum het verhaal opnieuw, met topstukken uit de eigen collectie en bruiklenen van musea en archieven uit het hele land. Daarbij doet het museum een poging

om orde te scheppen in de paniek en chaos, die de snel opeenvolgende gebeurtenissen van het Rampjaar veroorzaakten. Want hoe konden de broers De Witt, in 1667 na de vernedering van de Engelse vloot bij Chatham toch zo populair, in zo'n korte tijd worden meegesleurd in een maalstroom van tegenspoed en valse beschuldigingen. We maken kennis met de hoofdrolspelers. Johan en Cornelis natuurlijk, en hun tegenstrever, de prins van Oranje, de latere stadhouder Willem III. Trots staren ze ons aan vanaf hun contemporaine portretschilderijen. Johan en Cornelis geloofden in de Ware Vrijheid, een republiek geregeerd door regenten. Willem meende, gesteund door het volk, dat de Oranjes een leidende positie als stadhouder dienden te vervullen. Spanningen dus, maar de portretten stralen rust uit. Het ging in de jaren vijftig en zestig van de zeventiende eeuw immers goed met de Republiek, ook zonder stadhouder. De jonge Willem wachtte ogenschijnlijk geduldig zijn kans af.

Het Stadhoudelijk Kwartier en de Gevangenpoort gezien vanaf de Plaats. Schilderij door Gerrit Berckheyde, ca. 1690. Haags Historisch Museum.

Links: Portret van Cornelis de Witt. Museum de Gevangenpoort. Rechts: Portret van Johan de Witt door Adriaen Hanneman, ca. 1665. Museum de Gevangenpoort. Onder: Spotprent waarin de gebroeders De Witt worden voorgesteld als een wolf en een vos. Collectie Rijksmuseum Amsterdam.

Donkere wolken

Uit allerlei tentoongestelde documenten blijkt dat het Rampjaar niet uit de lucht kwam vallen. In 1670 sloten de Franse koning Lodewijk XIV en zijn Engelse collega Karel II het geheime Verdrag van Dover. Hierin spraken ze af om in de nabije toekomst de Republiek aan te vallen. Daarmee ondermijnde Karel de Triple Alliantie die de Republiek twee jaar eerder met Engeland en Zweden had gesloten, die juist bedoeld was om het machtige Frankrijk in te tomen. Hoewel de Engelse koning ervoor zorgde dat het verdrag slechts bij enkele vertrouwelingen bekend was, lekte het toch uit. Raadspensionaris Johan de Witt kon het aanvankelijk nauwelijks geloven. Hij achtte een bondgenootschap tussen beide landen 'soo verre buyten de waarheydt als het Oosten is van het Westen'.¹ De troepenopbouw aan de Franse grens met de Spaanse Nederlanden sprak echter boekdelen. De Witt kwam in actie. Later zou hem van alles worden verweten, maar het lukte hem om de vloot van de Republiek tijdig in staat van paraatheid te brengen. Ook probeerde hij, met minder succes, de Staten-Generaal te bewegen om te investeren in het door bezuinigingen verzwakte landleger. En er kwam koortsachtig diplomatiek verkeer op gang: om Zweden aan boord van de Triple Alliantie te houden, om militaire steun te krijgen van de keurvorst van Brandenburg en zelfs om wederzijdse bijstand af te spreken met de voormalige aartsvijand in de Spaanse Nederlanden. Persoonlijke brieven van Johan de Witt zorgen dat we er met onze neus bovenop zitten.

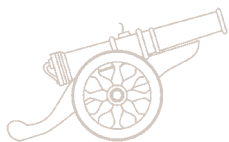
De wijzende vinger

De dreiging van een Franse inval was in zekere zin goed nieuws voor prins Willem. Tegen de zin van Johan de Witt werd Willem III in februari 1672

door de Staten-Generaal benoemd tot kapitein-generaal van het Staatse leger. Weliswaar gold de titel slechts voor één veldtocht, maar de rol van de prins was groeiende. Toch had Johan de Witt de touwtjes nog stevig in handen. Nadat Engeland en Frankrijk in april de Republiek de oorlog hadden verklaard, werd op 7 juni tijdens de Slag bij Solebay de gecombineerd Engels-Franse vloot bedwongen. Die triomf was echter van korte duur. Op 12 juni stak een formidabel Frans leger bij Lobith de Rijn over. Er was nauwelijks weerstand. Het landleger onder leiding van prins Willem moest zich ijlings terugtrekken. Stad na stad viel in handen van Lodewijk XIV en ondertussen hielden ook de bisschoppen van Münster en Keulen huis in Overijssel. Hoe kon dit gebeuren? Een deel van het volk riep ►

¹ Fruin et al. (red), *Brieven van de Witt, IV*, 59: Johan de Witt aan Coenraad van Beuningen, 26 augustus 1670.

om een zondebok... nee, twee zondebokken: Johan en Cornelis de Witt. In de tentoonstelling getuigt een explosie aan pamfletten uit het Rampjaar van deze lastercampagne. De over-

grote meerderheid is gericht tegen de broers De Witt. Zij zouden

het land aan Frankrijk hebben verraden, geld achterover hebben gedrukt, het landleger verwaarloosd... Cornelis zou zelfs een aanslag op de prins hebben geraamd. Hoe dat afliep, is bekend en wordt met een veelvoud aan objecten, maar ook met filmbeelden opnieuw verbeeld. Dat het Haags Historisch Museum in het bezit is van twee macabere relikwieën, namelijk de tong van Johan de Witt en een vinger van broer Cornelis, maakt het verhaal alleen maar indringender.

De roep om een zondebok en de verwarrende stroom aan oprechte en verzonden berichten komen ons bekend voor. Dat is ook de reden waarom het Haags Historisch Museum besloten heeft om niet alleen het Rampjaar te belichten, maar ook een ander crisisjaar, namelijk 2020. Het jaar waarin corona de kop opstak. Een totaal andere indringer in een totaal andere tijd met een totaal andere regering, maar er zijn toch gebeurtenissen in beide jaren die vergelijkbaar zijn. In een tweede zaal worden 1672 en 2020 naast elkaar gezet met hun eigen objecten, feiten en

infographics. Anonieme tweets met laster, bedreigingen of complottheorieën naast pamfletten uit de zeventiende eeuw. Zo zijn er meer analogieën die de bezoekers zelf mogen ontdekken. Het museum trekt geen conclusies, maar zet wel aan het denken. Wat doet desinformatie met vertrouwen? Wat doet dreiging met bestuurders? En kan een crisis wel zonder zondebok? Zo wordt *Rampjaar* meer dan een hervertelling van de gebeurtenissen in 1672. Het biedt naast boeiende objecten vooral stof tot nadenken en een plek waar leerlingen uit het primair en voortgezet onderwijs via een 'rampzalig' schoolprogramma aan de slag kunnen met thema's als burgerschap en mediawijsheid. Er liggen immers nog genoeg rampen in het verschiet.

Anno 2022 ligt de Plaats er weer net zo vredig bij als op het schilderij van Gerrit Berckheyde. Vrediger zelfs, want de wipgalg waar de lijken van de broers De Witt aan hingen, is verdwenen. Winkelend publiek, dwalende toeristen en een enkele politicus passeren de Gevangenpoort. Na een bezoek aan *Rampjaar* besef je dat het kan verkeren. ■

Lesstof tot nadenken

Rampjaar zet scholieren van 2 juli tot en met 13 november aan het denken in het Haags Historisch Museum. Over het schoolprogramma vindt u op haagshistorischmuseum.nl meer informatie. En in het kader van mediawijsheid: volg op Twitter [@therealjohandewitt1672](https://twitter.com/therealjohandewitt1672) en zijn reagerende trollen.

Boven: *Allegorie op Cornelis de Witt* (1623-1672) als aanstichter van de overwinning bij Chatham in 1667, door Jan de Baen, voor 1672. Olieverf op doek. Mauritshuis, in langdurig bruikleen aan Haags Historisch Museum. Daaronder: De tong van Johan en de vinger van Cornelis. Haags Historisch Museum.